

XIV Jornades d'Història de la Farmàcia

Barcelona, 15 i 16 de novembre de 2019

Col·legi de Farmacèutics de Barcelona

*Les Col·leccions: objectes, documents i llibres
que expliquen la Història de la Farmàcia*

PROGRAMA LLIBRE DE RESUMS

Organitzadors

Societat Catalana d'Història de la Farmàcia

Col·legi de Farmacèutics de Barcelona

2019

Entitats col·laboradores amb la SCHF

Fundación Uriach 1838

Reial Acadèmia
de Farmàcia
de Catalunya

Benvinguda

Les **Jornades d'Història de la Farmàcia** se celebren cada dos anys, des de 1993, amb dos objectius fonamentals: fomentar la relació personal entre els historiadors de la Farmàcia i oferir un marc per a ponències, comunicacions històriques i taules rodones sobre temes històrico-farmacèutics.

Enguany, el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona acull la seu de les Jornades en la XIVena edició, que dedica el tema central a les col·leccions d'Història de la Farmàcia. Tant els historiadors, com els professors i investigadors de les diverses ciències farmacèutiques, com els estudiants, com els professionals tenen una ocasió única d'aportar noves dades, debats i reflexions sobre com s'han de catalogar, gestionar, conservar i difondre les col·leccions que preserven el patrimoni farmacèutic; igualment, s'han acceptat, com sempre, comunicacions de tema lliure dins l'àmbit de la història de la farmàcia. En total, s'han programat quatre sessions i dues conferències invitades, obertes al públic en general.

Les sessions acadèmiques de les XIV Jornades es complementen amb les visites a les seus de les Reials Acadèmies de Medicina i de Farmàcia, ambdues situades en edificis històrics del recinte de l'Hospital de Santa Creu de Barcelona, així com amb activitats socials que afavoreixin l'intercanvi fructífer entre els interessats en la Història de la Farmàcia.

En nom de la Comissió Organitzadora us donem la benvinguda més cordial i us agraïm la vostra participació, juntament amb l'agraïment a les institucions i empreses que han col·laborat en l'organització. En especial, volem manifestar la nostra satisfacció perquè aquestes XIV Jornades són el primer fruit visible del Conveni de Col·laboració signat entre la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia i el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona.

Esperem que les Jornades siguin del vostre interès.

La Comissió Organitzadora

Comitè d'Honor

Joan Uriach, President de la Fundació Uriach 1838

Jaume Casas, President de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

Salvador Garcia-Fortes, Vice-rector d'Arts, Cultura i Patrimoni de la Universitat de Barcelona

Jordi Camarasa, Degà de la Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona

Ferran Sabaté, President de la Societat Catalana d'Història de la Medicina

Jordi de Dalmases, President del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona

Comissió científica

Presidenta: Núria Casamitjana (SCHF)

Vocals:

Anna M. Carmona (Universitat de Barcelona)

Miquel Ylla-Català (Reial Acadèmia de Farmàcia)

Alfred Pérez-Bastardas (SCHF)

Comissió organitzadora

Mercè Gaya (Presidenta)

Cèsar Blanché (Secretari)

Beatriz Artalejo (Vocal)

M. Rosa Buhigas (Vocal)

Josep Boatella (Vocal)

Cesca Niubò (Vocall)

Martí Pujol (Vocal)

Josep M. Rovira (Vocal)

PROGRAMA

*Les conferències invitades són d'accés lliure i obert a les persones interessades

Divendres, 15 de novembre (matí)

09:00 h - Recepció dels participants i registre d'inscrits

09:30 h - Inauguració de les Jornades [Acte obert d'accés lliure]

Intervencions de membres dels Comitès, Presidenta de la Comissió Organitzadora i Presidenta de la SCHF

10:00 h - Conferència invitada: "*Luter i el pensament crític*"

[Acte obert d'accés lliure]

Sr. ANTONI GELONCH, membre honorari de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i president de Welcome Talent Society

11:00 h - Pausa-Cafè

11:30 h - Sessió Científica, I

Les Col·leccions d'Història de la Farmàcia.

Moderadora: Dra. CESCO NIUBÒ

Comunicacions:

- Inventario del Patrimonio Farmacéutico Histórico Español - Cecilio José VENEGAS FITO
- Publicitat de productes dietètics: una col·lecció a través de la il·lustració gràfica - JOSEP BOATELLA
- Aportació a l'estudi de la col·lecció d'exlibris del patrimoni de la Reial Acadèmia de Farmàcia (Museu Cusí) . Els exlibris mèdics macabres -MARIA ROSA BUHIGAS
- La Matèria Farmacèutica de la farmàcia del monestir de Santa Maria la Real de Nájera - MARTÍ PUJOL, CESCO NIUBÓ, MARIA ROSA BUHIGAS

14:00 h - Dinar de treball [inclòs en l'import de la inscripció]

Divendres, 15 de novembre (tarda)

16:00 h - Sessió Científica, II

La farmàcia del Monestir de Vallbona de les Monges

Moderador: MARTÍ PUJOL

Comunicacions

- La museïtzació de la farmàcia històrica de Vallbona de les Monges- A.M. CAMPRUBÍ, M. PUJOL, J. QUER, M. YLLA CATALÀ I J.M. VENTURA
- La ceràmica de la farmàcia del Monestir de Vallbona de les Monges - M.R. BUHIGAS, A.M. CAMPRUBÍ, J. QUER, F. NIUBÓ, M. PUJOL I M. YLLA-CATALÀ

17:15 h - Sessió Científica, II (continuació)

Farmàcia antiga

Moderador: MARTÍ PUJOL

Comunicacions:

- El text egipci Ebers 1. Traducció i comentari - MERCÈ GAYA
- Aportacions a Flora Catalana Antiga, 3. *Myrtus communis* L. (*Myrtaceae*) - CÈSAR BLANCHÉ

18:00 h - Conferència invitada: *Arqueologia i Farmàcia a l'antic Egipte* [Acte obert d'accés lliure]

Dra. MAITE MASCORT ROCA, Cap de la Secció d'Actuacions del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya.

21:00 h - Sopar de celebració

[no inclòs en l'import de la inscripció, cal inscriure's a secretaria]

Dissabte, 16 de novembre (matí)

9: 30 h - Sessió Científica, III

Aspectes històrics de l'exercici professional

Moderador: CÈSAR BLANCHÉ

Comunicacions:

- Els farmacèutics i el seu entorn econòmic - JOSEP M. CALBET I CAMARASA
- Radioactividad y *Belle époque*: la presencia radiación a dosis bajas en la farmacia catalana del primer cuarto del siglo XX – SERGI FARRAS
- Unes anàlisis pioneres: Meteorits i radioactivitat - JOSEP BOATELLA I MARIA DEL CARMEN DE LA TORRE
- L'apotecari Pere Anglada i la pesta de 1628 a Banyoles - FERRAN SABATÉ CASELLAS I ELISENDA SABATÉ PÉREZ
- Notes entorn d'Antoni Solsona, farmacèutic de l'Hospital de pobres de Jesucrist de Tàrrrega, l'any 1747 - JOSEP M. SECANELL ROCA
- Inventari de la farmàcia de l'Hospital de pobres de Jesucrist de Tàrrrega, l'any 1747 - MARTA VIVES SABATÉ I JOSEP M. SECANELL ROCA
- Farmàcies en l'obra de l'arquitecte Josep Maria Pericas (1881-1966) -MIQUEL YLLA-CATALÀ

11:30 h - Pausa-cafè

12:00 h - Sessió Científica, IV

Òptica i Farmàcia. La Farmàcia a les Filipines

Moderador: JOSEP BOATELLA

Comunicacions

- Ulleres i muntures del Museu Cusí - CESCO NIUBÓ, MARTÍ PUJOL I MARIA ROSA BUHIGAS
- Teràpia oftàlmica durante el período de la dominacion española en Filipinas.- FRANCISCO MULET ZARAGOZA I AMPARO MILLÀ MULET
- La Farmacia en la revista ilustrada filipina *El Oriente* (1875-1877) -JOSÉ MARÍA DE JAIME LORÉN

13:00 h - Cloenda de les Jornades i lliurament de diplomes

Dissabte, 16 de novembre (tarda)

Visita cultural a les seus de les Reials Acadèmies de Medicina i de Farmàcia

Recinte de l'antic Hospital de Santa Creu (c/ Hospital, 56, Barcelona)

16:30 h - Visita guiada a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya (Amfiteatre anatòmic), a càrrec del Dr. JORDI PALÉS, Secretari general de la RAMC.

17:00 h - Visita guiada a la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya (Antiga farmàcia), a càrrec del Dr. MIQUEL YLLA-CATALÀ, acadèmic i ex-president de la RAFC

RESUMS DE LES COMUNICACIONS

Divendres, 15 de novembre (matí)

CONFERÈNCIA INAUGURAL

Luter i el pensament crític

Antoni GELONCH

Membre honorari de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i president de Welcome Talent Society

RESUM

Definir una personalitat disruptiva, com és el cas de Martí Luter (1483-1546), és sempre quelcom complex i no exempt de riscos.

Assumint, doncs, el risc, pot afirmar-se que Luter fou un home que va buscar la veritat, que va saber valorar i aprofitar les innovacions del seu temps, que es va qüestionar moltes rutines i veritats que semblaven estar establertes de forma sòlida, i algú que va voler donar respostes pròpies i noves a les qüestions sobre el sentit de la vida i l'organització social.

També cal constatar que aquesta recerca i aquests qüestionaments els feia amb esperit crític, no exempt de rampells d'intolerància, i que això li va permetre obrir noves vies per a reflexionar sobre la ciència, l'economia, l'art, el poder, l'espiritualitat i el progrés de les persones. Fou un home d'esperit lliure, treballador, batallador, subversiu, visionari i seductor. Un home que va canviar la història.

Però, ¿quina fou l'aportació de Luter en el desenvolupament de l'esperit crític?, i ¿quina vigència té encara avui el seu pensament?

PARAULES CLAU

Luter, pensament crític, recerca

Sessió Científica I

Les Col·leccions d'Història de la Farmàcia

Inventario del Patrimonio Farmacéutico Histórico Español

Dr. Cecilio José VENEGAS FITO

Colegio Oficial de Farmacéuticos de Badajoz. Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos de España.

RESUMEN

La presente comunicación, refleja la actividad que viene efectuándose sobre el Inventario del Patrimonio Farmacéutico Histórico Español por parte del Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos. En la comunicación se analizan las fases I y II por las que se vienen inventariando con ficha única los documentos, bienes muebles e inmuebles que tengan que ver con el Patrimonio Histórico de los Colegios provinciales (Fase I) y con farmacias y otras entidades como Museos Provinciales, Centros de Distribución, Hospitales, Conventos, Academias, Facultades de Farmacia, etc. (Fase II).

Se analizan los hitos conseguidos a este respecto, así como, su distribución temporal y territorial de cara a su geolocalización, quedando publicados en la web www.portalfarma.com y su posible integración en otras bases de datos de extensión cultural y social.

Publicitat de productes dietètics: una col·lecció a través de la il·lustració gràfica

Josep BOATELLA

Farmacèutic

RESUM

A partir del material gràfic recopilat durant anys sobre productes dietètics de la primera meitat del segle XX al nostre país, s'analitza la contribució d'il·lustradors de renom en la publicitat d'aquests productes. El material analitzat pertany fonamentalment a la col·lecció de l'autor, relativament completa sobre aquesta temàtica i període. El criteri de selecció ha estat la presència de signatura de l'autor en la il·lustració i especialment la inclusió de la marca en el dibuix. S'han trobat un total de 19 contribucions, pertanyents majoritàriament a preparats elaborats en oficines i laboratoris annexos. D'altres tenen un caràcter anònim i, per tant, d'acord amb el criteri establert, no s'han comptabilitzat. A banda de la caricatura, el principal moviment artístic representat és el modernisme en les seves diferents variants, si bé hom pot trobar alguns exemples d'impressionisme i d'art contemporani. Quant als laboratoris anunciats, 8 corresponen a farmacèutics d'oficina (Climent, Viñas, Andreu, Domènech, etc.) i la resta a empreses (Max, Paidó, Ferrero, etc.). Cal comentar que la majoria de contribucions són de l'àmbit català (60%). En aquest sentit, cal destacar també la presumible influència de la fàbrica i tallers d'arts gràfiques Henrich i Cia. i de Rafael Roldós Viñolas, pioner de la publicitat al nostre país. Cal dir que els exemples trobats corresponen a preparats emblemàtics, elaborats per professionals farmacèutics de prestigi o laboratoris importants en el seu moment. Pel que fa al tipus de productes les llets, els cereals i els minerals són els grups majoritaris, seguits de les xocolates, opoteràpics, preparats alimentosos i d'altres.

PARAULES CLAU

Dietètics, publicitat, il·lustradors

Aportació a l'estudi de la col·lecció d'exlibris del patrimoni de la Reial Acadèmia de Farmàcia (Museu Cusí). Els exlibris mèdics macabres.

Maria Rosa BUHIGAS CARDÓ

Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

RESUM

Com a part del patrimoni de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, es troba al Museu Cusí una col·lecció d'exlibris de temes quasi exclusivament mèdics, farmacèutics i sanitaris. Probablement constitueix la col·lecció més extensa d'Espanya sobre els temes esmentats. Aquesta col·lecció d'uns 4.000 exlibris està actualment en estudi, classificació i digitalització.

En aquesta comunicació volem presentar una part dels exlibris estudiats, que centrarem en els exlibris mèdics de temes relacionats amb la presència de la mort i llur relació amb la medicina, la farmàcia i altres professions sanitàries i que representen un nombre elevat en el conjunt d'aquesta col·lecció.

PARAULES CLAU

Exlibris, Exlibris mèdics, Exlibris macabres.

La Matèria Farmacèutica de la farmàcia del monestir de Santa Maria la Real de Nájera

Martí PUJOL FORN, Cesca NIUBÓ PRATS, Maria Rosa BUHIGAS CARDÓ

Museu Cusí de Farmàcia. Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

RESUM

L'objectiu d'aquest treball es donar a conèixer el contingut de la matèria farmacèutica inclosa en els recipients de la farmàcia barroca del monestir de Santa Maria la Real de Nájera de 1785. L'inventari resultant de l'estudi permet concloure que es tracta d'una farmàcia de gran format per l'elevat nombre de productes (uns 320 aproximadament), d'una típica apotecaria conventual de l'ordre de Sant Benet, que segueix la tradició clàssica galenista amb presència majoritària de remeis d'origen vegetal (un 80%) i amb poca presència de medicaments químics i minerals.

PARAULES CLAU

Farmàcia barroca, apotecaria de Nájera, matèria farmacèutica, Museu Cusí

Divendres, 15 de novembre (tarda)

Sessió Científica, II

La farmàcia del Monestir de Vallbona de les Monges

La museïtzació de la farmàcia històrica de Vallbona de les Monges

A.M. CAMPRUBÍ, M. PUJOL, J. QUER, M. YLLA CATALÀ I J.M. VENTURA

RESUM

El monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges disposava, fins a la desamortització de Mendizábal del servei de la farmàcia monacal els materials de la qual foren conservats gràcies a la comunitat del Monestir i als treballs de l'acadèmic Xavier Sorní, la historiadora Carme Prats i Darder i la intervenció del COF de Lleida que col·laborà en la classificació i embalatge correcte de les peces.

Recentment (2015-2017) s'ha pogut dur a terme el projecte museogràfic amb la intervenció de l'empresa Transversal amb experiència en anteriors intervencions en monestirs, amb la col·laboració de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya aportà l'assessorament científic format per acadèmics. El resultat és la instal·lació actual on podem contemplar el material i mobiliari restaurat, ambientat segons els criteris consensuats dels professionals de la comunicació i de la RAFC, amb el vist-i-plau de la comunitat. L'actuació a la farmàcia del monestir permet dur a terme projectes pedagògics, de divulgació del coneixement, afegeixen valor patrimonial al conjunt, faciliten la posta en valor i la difusió del patrimoni i ajuden en part al retorn econòmic de la inversió i a la supervivència econòmica de les mateixes monges que complementen el seu treball prioritari d'oració amb la funció de cura del monestir-museu.

PARAULES CLAU

Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, monacat femení, avatars històrics, esponsorització

La ceràmica de la farmàcia del Monestir de Vallbona de les Monges

M.R. BUHIGAS, A.M. CAMPRUBÍ, J. QUER, F. NIUBÓ, M. PUJOL i M. YLLA-CATALÀ

RESUM

Un dels elements de més interès de la Farmàcia del Monestir de Vallbona de les Monges és sense dubte la seva col·lecció de peces de ceràmica. És un dels molts testimonis que avui podem trobar-hi de la cura amb que les diferents comunitats de l'esmentat monestir han conservat la Farmàcia i també de les diferents èpoques que ha viscut l'apotecaria. Es fa un repàs de la ceràmica actual incloent-hi el noms de les cartel·les dels diferents pots, Un equip de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya s'ha cuidat de la seva instal·lació.

PARAULES CLAU

Ceràmica farmacèutica, farmàcia monàstica, Monestir de Vallbona.

Sessió Científica, II (continuació)

Farmàcia antiga

El text egipci Ebers 1. Traducció i comentari

Mercè GAYA MONTSERRAT

Farmacèutica de Barcelona. Societat Catalana d'Història de la Farmàcia

RESUM

La civilització faraònica ens ha llegat un nombre considerable de documents relacionats amb el medicament, entre ells, un dels més importants és el Papir Ebers que és una compilació de 877 textos dels que la majoria són receptes de preparats medicinals. Un dels que no descriuen cap medicamenté és el text Ebers 1, que es pot considerar com a pas preliminar de l'actuació del metge/farmacèutic. És una recitació que ha de pronunciar abans d'iniciar el tractament del malalt en la que s'invoquen divinitats que l'han de protegir a ell en el seu exercici professional i propiciar la curació del pacient. Fa referència a la prestigiosa formació que ha rebut el que practicarà aquell acte mèdic/farmacèutic i també és una manifestació dels seus principis deontològics.

PARAULES CLAU

Papir Ebers, recitació, divinitats, formació, deontologia.

Aportacions a Flora Catalana Antiga, 3. *Myrtus communis* L. (*Myrtaceae*)

Cèsar BLANCHÉ

Laboratori de Botànica, Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació, Universitat de Barcelona. Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

RESUM

Es donen a conèixer les citacions identificades botànicament de presència de la murta *Myrtus communis* L. (*Myrtaceae*) documentades als Països Catalans, en el període comprès entre els s. V aC i V dC (mostres arqueològiques, iconogràfiques, epigràfiques, textuais o mostres biològiques preservades). Se'n coneix l'ús històric com a combustible, medicinal, alimentari, aromàtic, funerari, ornamental en jardineria i també decoratiu en iconografia, sobretot grega antiga. Es destaca el simbolisme de les representacions de garlandes de murta (tant en l'àmbit de la religió, de les relacions amoroses o la poesia, com en el de la significació política).

Aquest treball és la continuació dels tres anteriors de la sèrie en què es presenten els avenços en la recopilació de documents per a la preparació del catàleg de *Flora Catalana Antiga*.

PARAULES CLAU

Myrtus communis, murta, Flora Catalana Antiga, iconografia

Arqueologia i Farmàcia a l'Antic Egipte

Maite MASCORT ROCA

Cap de la Secció d'Actuacions del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya

RESUM

L'historiador grec Heròdot d'Halicarnàs va posar en evidència la gran qualitat dels metges egipcis quan va visitar el país del Nil al segle V aC. No és d'estranyar, ja que des de les primeres dinasties (3100-2700 aC.) es té constància de l'existència de personatges rellevants que es dedicaven, amb èxit, a la ciència mèdica.

És cert que, a l'antiguitat, no hi havia una separació diferenciada entre metges i farmacèutics, però llegint els nombrosos papirs mèdics, que ens proporcionen l'evidència documental de fórmules farmacològiques per tal de tractar les diferents malalties, els textos jeroglífics inscrits en tombes i esteles i, també, observant alguns materials trobats en les excavacions arqueològiques, no ens queda cap dubte de l'alta especialització de la farmàcia a l'Antic Egipte.

La utilització dels remeis més adients per tractar les malalties i la cognició del poder curatiu de les diverses substàncies minerals, vegetals o animals emprades, no fan més que constatar l'amplia farmacopea existent en aquella època.

L'estudi científic continuat va fer que aquest saber impregnés i ampliés el coneixement de metges i farmacèutics, més enllà de les seves fronteres.

PARAULES CLAU

Antic Egipte, jeroglífics, farmacopea antiga

Divendres, 15 de novembre (tarda)

Sessió Científica III

Aspectes històrics de l'exercici professional

Els farmacèutics i el seu entorn econòmic

Josep M. CALBET I CAMARASA

RESUM

En el camp de la professió farmacèutica, des d'un punt de vista històric, cal distingir clarament dos vessants, el de la formació professional i el de l'exercici tradicional del farmacèutic en la seva condició d'expenedor de medicaments, cosa que l'aproximava a l'àrea de comerciant. Els especiers, adroguers i farmacèutics formaven un sol gremi, tot i que entre ells les batusses foren freqüents. Els més directament rivals serien els adroguers que des de 1525 foren exempts d'examinar-se i reduïts al rang de simples comerciants. I es va consolidar la màxima de que no podien vendre drogues simples a dosis medicinals.

I és aquí on es manifesten, al llarg dels últims segles, diversos aspectes que han condicionat l'economia del farmacèutic: la competència de preus, les *conductes* o iguals, l'entrada dels específics, les farmàcies militars, i la introducció de la dona en la professió.

En aquesta breu nota que aportem assenyalarem els trets bàsics en cadascun dels punts indicats.

PARAULES CLAU

Economia farmacèutica, competència de preus, conductes farmacèutiques, específics, farmàcia militar, la dona en la professió farmacèutica

L'apotecari Pere Anglada i la pesta de 1628 a Banyoles

Ferran SABATÉ CASELLAS, Elisenda SABATÉ PÉREZ

Unitat d'Història de la Medicina, Universitat de Barcelona

RESUM

El segle XVII a Catalunya fou una època d'instabilitat política, econòmica i social. Als conflictes polítics amb les Corones Espanyola i Francesa (Guerra dels Segadors, “Pau dels Pirineus” i mutilació de Catalunya, etc.), s’hi afegí la xacra del bandolerisme, i finalment els episodis de pesta¹.

Copiem aquí unes cartes procedents de l'Arxiu Municipal de Girona, que fan referència a un possible cas de pesta a Banyoles a l'any 1628, i la decisiva intervenció de l'apotecari d'aquella vila Pere Anglada en aquest afer. També ens posen de manifest les tensions existents en el segle XVII entre les autoritats de la vila i les del monestir, que n'ostentava el domini jurisdiccional.

¹ Camps i Surroca, M.; Camps i Clemente, M. *La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya*. Lleida, Seminari Pere Mata-U.B., 1985.

PARAULES CLAU

Pesta, apotecari, Banyoles, segle XVII.

Notes entorn d'Antoni Solsona, farmacèutic de l'Hospital de pobres de Jesucrist de Tàrrega, l'any 1747

Josep Mª SECANELL ROCA

Farmacèutic de Santa Margarida de Montbui

RESUM

Conjunt de documents sobre la farmàcia i la salut a Tàrrega, amb la creació d'una farmàcia hospitalària, i nomenament d'Antoni Solsona com a titular.

PARAULES CLAU

Farmàcia hospitalària, Tàrrega, segle XVIII

Inventari de la farmàcia de l'Hospital de pobres de Jesucrist de Tàrrega, l'any 1747

Marta VIVES SABATÉ¹ i Josep M. SECANELL ROCA²

¹Directora de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia, Igualada

²Farmacèutic de Santa Margarida de Montbui

RESUM

Es transcriu un document notarial amb l'inventari esmentat

PARAULES CLAU

Inventari de farmàcia, Hospital de pobres de Jesucrist, Tàrrega, segle XVIII

Radioactividad y Belle époque: la presencia radiación a dosis bajas en la farmacia catalana del primer cuarto del siglo XX.

Sergi FARRÀS

Carrer Camí del Molí 10 Alcover (Tarragona)

RESUMEN

A principios del siglo XX la radioactividad despertó la curiosidad en el mundo científico. Durante las siguientes décadas la industria médico-farmacéutica incorporó y destacó, a dosis bajas, elementos radioactivos en sus productos con distintos usos. El presente trabajo es recopilación de todos aquellos específicos, productos sanitarios, cosméticos y aguas minero-medicinales que formaron parte del catálogo farmacéutico, así como sus principales usos durante la primera mitad del siglo XX.

PALABRAS CLAVE

Radioactividad, publicidad farmacéutica, historia de la farmacia, aguas minero-medicinales, modernidad burguesa.

Unes anàlisis pioneres: Meteorits i radioactivitat

Josep BOATELLA(*) i Maria del Carmen de la TORRE

(*) Farmacèutic; c/ Balmes 176 pral. 3^a, Barcelona 08006

RESUM

Es descriu i comenta un material, en bona part inèdit, procedent del llegat del Dr. Francisco Moreno Martín (El Fargue 1904-Barcelona 1985), catedràtic de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona durant el període 1949-1975. Format amb el Dr. Casares Gil, fou un analista molt destacat. De la seva etapa granadina, cal comentar l'anàlisi que l'any 1934, realitzà conjuntament amb J. Dorronsoro, aleshores catedràtic a aquella universitat, d'un meteorit trobat el 1912 a Colomera (Granada), del qual s'enumeren les determinacions practicades i els resultats obtinguts.

Per altra banda, ja en la seva etapa acadèmica a Catalunya, l'any 1965 ve rebre l'encàrrec d'analitzar les aigües de Boí, en especial del seu contingut en radioactivitat. Per aconseguir-ho va aplicar tècniques encara no generalitzades per l'època, en especial l'electròmetre de Schmidt, de la qual també la universitat de Granada fou pionera en el seu ús, en analitzar aigües termals i mineromedicinals de la regió. La novetat, però, fou la determinació de la radioactivitat ambiental de les instal·lacions. Es presenta documentació complementària recollida pel Dr. Moreno i els resultats, en format original, conservats per l'autor de la comunicació. Cal destacar que la Dra. Maria Xirau Vayreda i la signant d'aquesta comunicació varen col·laborar en la pràctica de les determinacions.

Cal dir que ambdós treballs representen d'una banda la gran competència professional del Dr. Moreno i, per l'altra, el seu caràcter valent i pioner en afrontar aquests tipus d'anàlisis.

PARAULES CLAU

Moreno Martín, anàlisi, meteorits, aigües mineromedicinals, radioactivitat.

Farmàcies en l'obra de l'arquitecte Josep Maria Pericas (1881-1966)

Miquel YLLA-CATALÀ

RESUM

Josep Maria Pericas i Morros (1881-1966) fou un dels arquitectes de més renom de la primera meitat del segle XX a Catalunya. Amb un estil propi, on destaca una certa influència de centre Europa, podem contemplar la seva obra a molts indrets del país en especial a la comarca d'Osona i amb un conjunt d'obra destacable a la ciutat de Barcelona. En la comunicació s'estudia la seva dedicació en diferents farmàcies en diferents èpoques on va deixar petge de la seva professionalitat.

PARAULES CLAU

Oficina de farmàcia, Osona, Arquitectura

Sessió Científica IV

Òptica i Farmàcia. La Farmàcia a les Filipines

Ulleres i muntures del Museu Cusí

Cesca NIUBÓ PRATS, Martí PUJOL FORN i Maria Rosa BUHIGAS CARDÓ

Museu Cusí de Farmàcia. Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya

RESUM

El Museu Cusí fundat per Joaquim Cusí i actualment pertanyent a la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, entre les diferents col·leccions en té una dedicada a l'Optometria. Joaquim Cusí va començar a col·leccionar objectes d'aquesta temàtica degut a que la seva empresa es dedicava principalment a l'oftalmologia.

La col·lecció està formada per un conjunt de muntures d'ulleres i aparells de graduació que s'ha anat recopilant al llarg del temps. Hi ha diferents muntures d'ulleres dels segles XVIII, XIX i XX, muntures per a proves per graduar la vista i una sèrie de muntures curioses com serien unes ulleres per a cavall, uns aclucalls per a gallines, muntures apedaçades, ulleres d'esquimal o una muntura de suro.

En la presentació es fa una mica d'història de les ulleres i es mostren i comenten les diferents muntures pertanyents a aquesta col·lecció.

PARAULES CLAU

Ulleres, muntures, Museu Cusí

Terapia oftálmica durante el período de la dominación española en Filipinas.

Francisco MULET ZARAGOZA¹ i Amparo MILLÀ MULET²

¹Doctor en Farmacia y Doctor en Ciencias de la Visión. C/Hernández Lázaro, 11. 46470 Albal, Valencia.

²Estudiante Grado en Farmacia. Plaça Mercat Nou, 9. 46460 Silla, Valencia.

RESUMEN

Objetivos: Considerar el valor de los tratamientos oftalmológicos utilizados por la población indígena y occidental y su pervivencia, así como la transformación a partir de la creación de las Facultades de Medicina y Farmacia. .

Metodos: Hemos desarrollado un intenso estudio sobre una serie de documentos relacionados con la sanidad en Manila en los siglos XVII XVIII y XIX. Localizados en la mayor parte en los Archivos de la UST y en México, así como un barrido por las bibliotecas y archivos españoles

Resultados: Se estudian una serie de documentos que obran en archivos mejicanos que incluyen relaciones de medicamentos que se enviaban desde Nueva España a Filipinas. La farmacia oftálmica de los conventos de Filipinas usados en la población indígena, llamada Medicina Popular, y la Oftalmología Académica, usada por los Militares y la población occidental. Estudio de oftalmología en la UST y de sus profesionales oftalmólogos, nacidos en esta.

Conclusion: La existencia de dos tipos de Sanidad, una oficial y moderna, dirigida por los militares españoles y otra popular dirigida por los frailes españoles y la medicina china. Para conocer los remedios oftalmológicos que usaban los militares hemos estudiado los colirios y remedios enviados desde España y Méjico por el Galeón de Manila, la oftalmología popular desarrollada por los conventos y la gran influencia de la medicina tradicional China, hizo que aparecieran muchos intrusos en estos campos los llamados mediquillos y herbolarios,

PALABRAS CLAVE

Farmacia oftálmica, medicina popular, medicina tradicional, UST, Filipinas

La Farmacia en la revista ilustrada filipina *El Oriente* (1875-1877)

José María de JAIME LORÉN

Universidad CEU Cardenal Herrera. Valencia.
C/ Méndez Núñez, 15 acc. 46024 Valencia

RESUMEN

Entre las líneas de investigación que desde hace tiempo venimos desarrollando en el campo de la Historia de la Farmacia, figura la relativa a Filipinas en el periodo colonial. Especialmente en todo lo que se refiere al periodismo médico y farmacéutico sobre el que hemos publicado ya diversas monografías como: *Revista farmacéutica de Filipinas (1893-1894)* (Manila, 2013), *Crónica de las ciencias médicas de Filipinas (1895-1897)* (Calamocha, 2014), el *Boletín de la Real Sociedad económica Filipina de amigos del país (1881-1882)* (Calamocha, 2014) o *La Correspondencia médica de Filipinas* (Calamocha, 2018). Culminado el estudio de las revistas sanitarias filipinas, con el presente abordamos el de nuevas publicaciones científicas, en este caso dedicado a la revista ilustrada *El Oriente* (1875-1877) que, además de mostrar la riqueza de sus contenidos farmacéuticos, nuevamente nos permitirá confirmar el notable nivel de aquellos funcionarios y religiosos destacados desde España a aquellos alejados lugares, cuyos artículos e investigaciones en nada desmerecen lo que por entonces se publicaba en España y en el resto de los países más adelantados.

PALABRAS CLAVE

Filipinas, Farmacia, Periodismo científico, Revistas ilustradas

Relació alfabètica de participants

*No s'indica l'adreça electrònica dels assistents per garantir la protecció de dades.

Tanmateix, el comitè organitzador s'ofereix a trametre les comunicacions als autors, tot mantenint la privacitat.

Arau Armengou, Teresa	Mulet Saragossà, Francesc
Artalejo Ortega, Beatriz	Niubó Prats, Cesca
Blanché Vergés, Cèsar	Quer Domingo, Josepa
Boatella Riera, Josep	Pérez-Bastardas, Alfred
Bonet Puncernau, Rita	Pujol Forn, Martí
Buhigas Cardó, M. Rosa	Rovira Anglada, Josep M.
Castejón Conesa, Araceli	Rovira Garcia, Jordi
Calbet Camarasa, Josep M.	Sabaté Casellas, Ferran
Casamitjana Cucurella, Núria	Secanell, Josep M
Criado Martín, Susi	Seguí Puntas, M. Gràcia
Daunas Dominí, Irene	Serra Mandri, Joan M.
De Jaime Loren, José M.	Tobella Escofet, Francesc
Farràs Tapiol, Sergi	Todó López, Carmen
Gaya Montserrat, Mercè	Vives Sabaté, Marta
Gelonch, Antoni	Venegas Fito, Cecilio J.
Mascort Roca, Maite	Ylla-Català Genís, Miquel

- T'interessa la història de la Farmàcia?
- Coneixes la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia?

Fes-te'n soci !

- ▶ La Societat Catalana d'Història de la Farmàcia està oberta a tothom, farmacèutic o no, interessat per la Història de la Farmàcia o per la Història de les ciències afins o auxiliars
- ▶ L'àmbit d'actuació de la SCHF és el de les ciències farmacèutiques, des del punt de vista històric, cultural, artístic i professional.
- ▶ Els socis de la SCHF tenen dret a
  - Participar a les activitats i visites culturals a preus reduïts
  - Rebre gratuïtament la Revista de la Societat Catalana d'Història de la Farmàcia
  - Participar a les Jornades d'Història de la Farmàcia, que tenen lloc cada dos anys, amb quota reduïda
  - Rebre informació puntual sobre actes, conferències, cursos, etc.

Més informació a **www.schf.cat**

- La Societat Catalana d'Història de la Farmàcia fou fundada a Barcelona, l'any 1991, amb el nom de Societat d'Amics de la Història i de la Ciència Farmacèutica Catalana, sota l'impuls del **Dr. Ramon Jordi i González**
- El seu àmbit d'actuació és el de les ciències farmacèutiques, des del punt de vista històric, cultural, artístic i professional
- La seva activitat consisteix principalment en contribuir a l'estudi de la història de la farmàcia i del patrimoni històric farmacèutic. Des de la seva fundació, celebra periòdicament conferències i seminaris

Butlleta de contacte

- **Retalleu la butlleta i envieu-la per correu postal a**
Societat Catalana d'Història de la Farmàcia
Carrer de Girona, nº 64-66 | 08009 Barcelona
- **Copieu les dades i envieu-les per correu electrònic a**
schf@schf.cat
- **Ompleneu el formulari de contacte des del web de la societat a**
www.schf.cat

Estic interessat/ada

- En fer-me soci de la SCHF
- En rebre informació de les activitats de la SCHF

Nom .....Cognoms.....

Adreça electrònica .....

Adreça postal.....

Localitat.....CP.....País.....

Protecció de dades: Us informem que únicament utilitzarem les vostres dades per a enviar-vos les informacions relacionades amb la Societat, i que no seran cedides a tercers. Tanmateix, recordeu que podeu exercir els drets d'accés, rectificació, supressió, oposició, limitació en el tractament i portabilitat de les vostres dades adreçant-vos al correu electrònic schf@schf.cat

Amb la col·laboració de

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Farmàcia
i Ciències de l'Alimentació

Fundación Uriach 1838

Reial Acadèmia
de Farmàcia
de Catalunya

XIV Jornades d'Història de la Farmàcia

Barcelona, 15 i 16 de novembre de 2019

Col·legi de Farmacèutics de Barcelona

Empreses col·laboradores

